

ऐतिहासिक पत्रस्तम्भ

श्री दुर्गासहाय

अर्जी—

- १ उप्रान्त तराइका अमलदारीको र वासिल्वाङ्किको कागज लिन कप्तान वीरकेश
- २ र पांडे सर्दार वषर्त्सि वसन्त्यात चंद्रशेखर पाध्याले सुगौली जानु भनि मजि आउंदा बाहां
- ३ आइ अमल्दारी चौतारा प्राण साह छेउ पठायापछि पांडे कप्तान वषर्त्सि सर्दारलाई
- ४ बोलाहट आउंदा २ दिनको अधिपछि गरी दुइ जना कडवना गया : म मजिले इहाँई
- ५ वस्याको छु वासिलवाङ्किका कागजका अर्थलाइ साहवले अमल्दारी सनद दिदा
- ६ मा भन्या—अमला र चौधरी कानूनगोहरू आइपुग्यापछि कागज दुरुस्त गरी सौपौला
- ७ भन्याथ्या महोत्तरी लगाइत वोरियातकका चौधरी गैरह भन्या आईरह्याछन्, सप्तरी
- ८ का अरू आई पुग्याका छैनन् २१९ दिनमा आइ पुगनन् भन्या कुरा गछेन् महोत्तरी प
- ९ छिमका बाहा आइपुग्याका चौधरी गैरह रैयतलाइ भन्या चेताउन्या पाठ तीनै जनाका
- १० सल्लाहले गरिन्थ्यो कर्नेल र मुन्सीसित गन्या कुरा पनि जान्या बूझ्यासंम गरिदै थिया
- ११ अरू पनि मजि आयामाफीक गरिन्थेछ याहां देषियाको काम भन्या रैयत र अ
- १२ मलाहरूका लेन्देन्मा कव्जि र वेकव्जिको धेरै तफावत् रहेछ र रैयतहरूले या
- १३ हां मिले तम्रा तहसील्दारहरूछेउ दियाका रुपयाको कबज पाउन्या रुपया फिर्ता पाउं
- १४ भन्या सवाल गर्न लागिरह्याथ्या. उन्ले गन्याका उजुरात नसुनि, साहवले, मुलुक
- १५ मा तहसील्दारहरूले किस्तावन्दि तहसील गरी, उसै किस्तावन्दिका असूली फर्दमा चौ
- १६ धरी कानुनगोहरूले दसषत् गन्याका. कागजात् र नासरलीको भाइ तहसिलदार अह
- १७ मदली वासिल्वाङ्कि गन्याको, महोत्तरी लगाइत वोरियाक्, सिवाय पचरोताको
- १८ वासिलवाङ्किको फर्द हामि छेउ पठाइदिया सप्तरीका अमला आइपुग्यापछि वां
- १९ हाका पनि दिउंला भनि लेषिपठायी र उ कागजात चौधरी गैरहलाइ देषाइ यो वांकि
- २० तिमिहरूले दिनुपर्न्याछ। कसो भन्थौं भन्दा, हाम्रा वेकव्जि रुपैया धेरै पैठ छन्, यो
- २१ वांकि हांमिछेउ ठहर्न्या छैन, हांमि साहवछेउ कराउंछौ, भन्या कुरा गन्या रैयतछेउ.
- २२ मामूली वांकि सधला. उजुरी सधै नै एस्को ठेगान भै. ठेक्याका वांकिको कागजमा चौध
- २३ री कानुनगोको सहि हलाइ लियापछि तक्रार गरैन. भनि रैयतले उजुर गन्यामाफिकको
- २४ जवाबी चीठी साहवलाइ लेखि. उन्ले पठायीका वासिल्वाङ्कि फर्दसमेत कागजात उसै
- २५ दिन फिर्ता गरी दिनु. वासिलवाङ्कि फर्दको, कर्नेलले हांमिलाइ लेष्याको र हांमिले उन्

राष्ट्रिय अभिलेखालयमा रहेका र अरू पनि प्राचीन महत्वपूर्ण पत्रहरू यस स्तंभमा रहन्छन्—सं.

- २६ लाइ जवाव लिष्याका चिठीका नकल चहाइ पठायका छन् वेवरा इनैले जाहेर होला,
 २७ तस्का दोश्रा दिन सर्दार म, गै मुन्सीसित पनि साहवसित पनि घेरै कुरा भया रैयतले भन्या
 २८ माफिक अमलाहरूका कुरा पनि षोलिकन भनियो, दुवैले मैलो मुष गरी, यो. क,
 २९ स्ता तरहले फछिन्छ तिमिहरू भन भनि साहवले भन्या र, या तम्रा अमलाछेउ दाषिल भया
 ३० को जमामा चढाइ वांकि षसोस्, या रूपया फित्ता हुउन् येति भयेन भन्या एस् तम्रा
 ३१ कागजले चौधरी कानुनगोछेउ पनि वांकि तहसीलको दाइया पहुचतैन एस् असामी
 ३२ छेउ एति वांकि छ भन्या कुरा पनि षुल्देन, चौधुरी कानुनगो ठीकेदारहरूको माकूली
 ३३ दसूषत भयाको वांकिको फदं नभै भन्या यो तिमिले लेष्याका वांकिको जंमा ठांवे रहला
 ३४ उठैन. तसथं यो त फरेवले गर्नु छैन. सफाइसित गर्नु छ भन्या. तम्रा जति अमला छन्
 ३५ हाम्रा सपुर्द गर मुलुकैमा गै छोटा बडा सब रैयतका रोवरोह तजवीज गरी जो बाजूवि ठह
 ३६ र्ना तसैमाफिक रफा होला वाहां भयेन भन्या नेपालमा. गारन् साहव वस्येका छ
 ३७ न् वाहि जाइ रफा होला कदाचित् वाहां पनि रफा भयेन भन्या एस्को फैसला गार
 ३८ न् साहव माफत् कलकत्ता सदरमा जाला भन्या कुरा गर्दा र साहवछेउ उरैतानले अजि
 ३९ दिदा. बाहा आइपुग्याका सरैयतलाइ तलव गरी. तिमिहरूले. अमलालाई दियाको जो छ
 ४० षसोषास् लेषि ल्याव भन्या कुरा साहवले भन्दा रैयतहरूले पनि गयाका रुपयाको फदं
 ४१ लेषि लैग्या. साहवले रैयतलाइ गंगाजलि दियो लाउन्या कुरा बोलायां अमलाहरूले पनि मै
 ४२ ला भुष गरी. हामि पनि इच्छेउ केहि लियाको छैन भनि गंगाजल उठाउंछौं भन्या कुरा
 ४३ गरी गंगाजली उठाउंदा हाम्रा रैयतले साहवलाइ जसले इमान छाडि वेइमानी गरी अर्का
 ४४ को माल पायो, तस्का गंगाजली उठावनाको सहि राख्यौं भन्या तिमि आयना अमलाको व
 ४५ हुत् तरफदारी गर्न लाग्यौं, हामि बाहा निसाफ पाउन्या छौंन तम्रा अमलासाथ गरी देउ ने
 ४६ पाल गारन् साहवछेउ जान्छौं. हाम्रा षामिद पनि छन् वाहि निशाप होला भन्या कुरा छडिक
 ४७ न गन्या र, डेरा डेरा गया. यो विस्तार हजूरमा म विन्ति गरी पठाउंला भनि सर्दारले भनि गयाथ्या उनै
 ४८ सरका विन्तिपत्रले जाहार भयो हो आज बाहा सुन्दा. कर्नल वराट साहवले इनै कुराको विस्तार
 ४९ लेखि उहि हामि छेउ पठायका वासिलवांकिका कागजात तांहा गारन साहवछेउ पठाय भन्दा सु
 ५० न्छौं तांहां गयाका भया साहव मजूरक माफत् हजूरमा दाषिल हुनन् बाहां भयाका कु
 ५१ राको विस्तार पुग्या. दोहरो बूझ मिलि कुरा हुनन् भनि विस्तार गरी विन्ति लेष्याको छ एता
 ५२ वाट ति कागजात कदाचित् तांहां नगयाका भया पनि एस्मा गारन साहवसित कुरा हुंदा
 ५३ जो ठहर्छ. बांहां हामिलाइ पनि एसो गर्नु भन्या हुकुम आया सोवमोजिव बांहा भ
 ५४ न्या गन्या काम कुरा गरौंला. इन्का अमला भन्या तहसीलदार भै वस्येले रैतान्
 ५५ छेउ १ दाम लियाको छैन भनि गंगाजल उठावनातक पनि फरेव गर्न लागी रह्याछन्
 ५६ रुपया भन्या इन्का रिशाल् दफदरमा दाषिल नभै वीचमा रह्याका रैतान्का जुवानी
 ५७ ले भन्या घेरै मुन्छौं. अमलाहरू फितुर गर्न लागीरह्याछन् रामवकस पनि आ
 ५८ इपुग्यो उ पनि कसैका रुपया कसैले लियाका छैनन् भनि फरेवैका कुरा गर्छ भन्दा
 ५९ मुनिन्छ बांहा उप्रान्त वातचित् जस्ता हुनन् विन्ति गरी पठाउंला विज्ञवर डाभु चरणकमलेषु
 ६० किमधिक मिति वैशाष वदि १३ रोज २ संवत् १८७४ मुकाम सुगौली शुभम्—

इतः शुभचितक सेवक चंद्रशेखर उपाध्यायको बेदोक्त शुभाशीर्वाद शतं,

श्री ५ सर्घार

श्री सुब्बा करविर सेन्

१

१. स्वस्ति त्री लिखितम् मलबारका जिमीदार पृथ्विपति राया मुषतार केवल राया आ.
२. गे ० साल ८६ मा गोर्षा १ को र नवाप १ को सिवाना हुंदा कंपनीबाट कप्ता
३. न कदरी उटन् साहेव आई सरहद फौसला गर्दा हात्रा इलाका प्रगना मलवा
४. रको पाहाड मधेसको इलाका जुदा गर्दा गोर्षा १ बाट आयाका २ नवाप १.
५. - बाठ आयाको मुंसि हुकुमचंद इ दुइ जनालाई राषि मलाई साहेवले हुकुम.
६. दियो भंडारमनि माल झुम्को नक्वादेषि उत्तर मिनारतक गोर्षा १ को तेसैमा.
७. लङ्गुदेषि दछिन नवाप १ को मिनार अगाडी जो वांधियाको सिरिफ नदि.
८. का वास्ता वांधियाको छ तिमि यस् जगाको नवापतरफको जिमिदार छौं का.
९. लकला गोर्षा १ को र नवाप १ को सिवाना सरहदमा कजिया तक्रार हुन गयो.
१०. भन्या मैले सिवाना फौसला गरिगयावमोजिम गंगा तुलसी दर्मियां नराषि ध.
११. मं भाकिदिनु भनि साहेबले भनिगयाको छ अनपानीको सरिर कालकला भु.
१२. ल चुक हुन जाला भनि करारनामा लेषी २ माफत गोर्षा १ मा लेषि चढा.
१३. यां इतिसम्बत् १८८६ साल मिति माघ शुदि ११ राज ४ मुकाम वडै पारघाट शुभं.

जिमिनको नापको तप्सील

मंडिको जिमि

गंगा महाकालिको तिरदेषि पूर्व भारिसम्म हात	—	—	—	—	—	९१८
उत्तरको नक्वादेषी दछीनको नक्वासम्म हात	—	—	—	—	—	२०००
दछिनको नक्वादेषी यक्वार हात	—	—	—	—	—	१५००
यक्वारको दछिनको नक्वादेषी मिनारसम्म हात	—	—	—	—	—	३७५०
मिनारदेषि पश्चिम गंगासम्म हात	—	—	—	—	—	१३५०
मिनारदेषी पूर्व डिलको घारीसम्म हात	—	—	—	—	—	३२५
मिनारदेषि दछिन वांसघारीसम्म हात	—	—	—	—	—	१७००

षेराउ

पपड्या पानीको मिनार वाध्यादेषी उत्तर भट्टिसम्म हात	—	—	—	—	—	९६
तेसै मिनारदेषी पूर्व षडा पाहाडसम्म हात	—	—	—	—	—	२५
भट्टिदेषी पश्चिम दोश्रो मिनारसम्म हात	—	—	—	—	—	७२
भट्टि वस्याको जगा हात	—	—	—	—	—	११५
रोटेल्याको षेराउमा मिनार खडा गन्यादेषि उत्त	—	—	—	—	—	२४
र षडा पाहाडसम्म हात	—	—	—	—	—	२४
तेसै मिनारदेषी पूर्व वेजनासम्म हात	—	—	—	—	—	३६

कर्नालिको मिनार

पूरानु मिनारदेषि दछिन नयां मिनारसम्म हात	—	—	—	—	—	६०५
--	---	---	---	---	---	-----

नयाँ मिनारदेवि पूर्व ढिक हात् ८१ गंगासम्म वगर हात् ३१ जम्मा	—	—	—	११२
नयाँ मिनारदेवि दखिन माल झुको नक्वासम्म हात्	—	—	—	६५५०
विचको मझुवा उत्तरदखिन वगर हात् जमा	—	—	—	२३००
पूर्व वगरको डिल् पश्चिम पाहाडसम्म हात्	—	—	—	३००
पाहाडभित्र मैदान हात्	—	—	—	१००
वगर मैदान हात्	—	—	—	१९००
केवल राई बस्थाको जगा पूर्व गंगाको डिलप	—	—	—	—
श्चिम पाहाडसम्म हात्	—	—	—	७२७११
माललुको नक्वा उचो हात्	—	—	—	१०१

श्री ५ सरकार श्री तारादल श्री सवुज श्री कालिबड
१ २ ३ ४

- १ स्वस्ति श्री सर्वोपमायोग्यत्यादि सकल गुणगरिष्ठ राजभारोद्धारण षड्ग्रहाहिक सामथं श्री श्री श्री काजि सालेब रणदल पां
- २ डे महासयेषु इत श्री मित्रलाल अधिकारिकस्य शुभाशिर्वाद, शतं पूर्वक पत्रमिदं. इत निक तांहा चरण कुसल मंग
- ३ ल सदा सर्वदा आनन्द हुनु भया हाम्रो प्रतिपाल उद्धार होला. आगे जाहाको समचार भलो छ श्रावण शुदी १।११ रोज ४ ।
- ४ १७ मा. लेषियाको क्रिपापत्र २ लालमोलर १ ऐहि शुदि ११ रोज ७ मा र. भाद्र वदी ३ रोज १ मा. आइपुग्यो. पढि सिंर चह्ला
- ५ आं. उप्रान्त यामले र. जगाले. सेरमरुवाले. गोभै सरणमा आयाको छौं भनाले १ बाट यस्तै गर्नु हुकुम र क
- ६ प्तान् हालं साहेवको. सल्लाह पनि नआइ पुग्नाले. अलमल पर्दा. डांकुहरुहाई पूर्व उत्तरबाट. हामी रोरि पेली ल्या
- ७ उछौं. दक्षिण. पश्चिमको रस्तामा. तिमिले फौज राषि रोक. हाम्रा पकडाइ पन्याको हामि सौपि दिउला. हाम्रा प
- ८ कडाइ नपन्याको तिमिहरुले पक्रनु पर्ला भन्या. कुराको कपतानसंग सल्लाह. मिलाइ आंहां लेषी पठाउनु र.
- ९ उहि माफिक. लस्कर लि. हामि यतावाट आउंला. कपतान उतावाट आउनन्. सामेल भै काम गरौला २ १ को दो
- १० स्ति छ. हाम्रा तकबाट. कोहि वातको पनि फरक पन्या छैन. भन्या कुरा अह्लाइ. मुसि मेजरलाइ कपतान छेउ. पठा
- ११ याको छ दिनपछि. तांहांबाट. लालमोहर चिठी फासि षत्को हिदवी उतान्याको २ षत् समेत आइपुग्दा. कामको
- १२ वेहोरा मिल्यै जस्तो देषीयो. वडीया हुकुम आज्ञा आयेछ.. बोहि वषतमा. सर्वका नक्कल् उताारि. लिफाफा. स्मेत् मुं
- १३ सि मेजरछेउ पठाइ २५ सिमाही सायना लि. पछी डिस्जडाइको षट्को कोट. वस्ति नभयाको जगल् टिपामा म
- १४ हंत लोकनाथ वावाजि र. म आइ वसिरह्या छौं, चरणबाट वारंवार १ मा. तिवि अजि चह्लाइ पडाइ. साधक

(क्रमशः)